

מתוך היקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
הכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון
זרע שמשון המבואר

פרישת פקודי

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו **שמשון חיים** ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מה"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שהי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בהידושיו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בגנזק מרובנטל (17) סניף 635
מספר השבוע 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוני ועל טוב טלה
בהנחלתו
בהקדמת ספריו.

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול וכלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה"

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעסיק בדביו רבנו ולבארים כראוי עד הוכן שמשנת ידיו, אולם דביו רבנו עמוקים מני ים ואין כבוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דביו ודעונו, ובראי לא לקבוע כשה שכתב שזה הפירוש המוחלט בדביו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דביו חז"ל או רבותנו הקדושים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מיהלומדים אשר יכן ויומצא פירושים ודרכים וותרי דאויים בהבנת דביו רבנו, אא מוטו שמיצאם לודינו ככרי שנובל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כוביו הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשֶׁת פְּקוּדֵי

א

שְׁמֹשׁוֹן ב' פעמים וכו', עדות לישראל שוֹתֵר לָהֶם על מעשה העגל וכו'

שְׁמֹשׁוֹן שְׁנֵי פְעָמִים עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. 'מֹשֶׁן הָעֵדוּת', עֵדוּת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

פְּסוּק (שמות לח, כא) 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁן הָעֵדוּת'. פְּרִשׁ רַש"י, שְׁמֹשׁוֹן 'הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁן' שְׁנֵי פְעָמִים, רְמֵז לְמִקְדָּשׁ

פסוק 'אלה פקודי המשכן' פרש רש"י המשכן מֹשֶׁן ב' פעמים וכו',

זרע שְׁמֹשׁוֹן הַמִּבְאָר

א

מהשם 'משכן' נלמד שעוונות ישראל יתכפרו בחורבן המקדש

רְמֵז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּמִקְוֵם הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה בַּמִּדְבָּר, שְׁמֹשׁוֹן - נִתְפַּס וְנִחְרַב שְׁנֵי פְעָמִים, כְּדֵי לְכַפֵּר בְּכֵךְ עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִיעַנְשׁוּ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם בְּגוֹפָם¹. וּבְדִיבּוּר שֶׁלֹּא חָרְיוּ פִּירֵשׁ רַש"י, לְכֵךְ הַמִּשְׁכָּן נִקְרָא 'מֹשֶׁן הָעֵדוּת', מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא עֵדוּת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַחֲטָא שֶׁל

דקדוקים בעדות המשכן על שנתכפר חטא העגל, ממה שנחרבו הבתי מקדשות מחמתו

בְּפְסוּק (שמות לח, כא)² 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁן הָעֵדוּת', פְּרִשׁ רַש"י, שְׁמֹשׁוֹן שֶׁלֹּא כְּתוּב 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', אֵלֶּה כְּתוּב 'הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁן' בְּסִמְכוֹת שְׁנֵי פְעָמִים³, דְּרִשׁוּ אֵת תִּיבַת 'מִשְׁכַּן' מִלְשׁוֹן 'מִשְׁכּוֹן', וְנִכְתַּב שְׁנֵי פְעָמִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּכֵךְ

ציונים ומקורות

וְתִירֶץ זֶה לְשׁוֹן, 'מִדְּשֵׁי הַקְרָא בְּלִשׁוֹנוֹ וְכַתֵּב 'הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן', וְלֹא כְּתִיב תְּרוּיָהּ בְּה"א אִם בְּלֹא ה"א, וְדֹאֵי הַה"א קִיאֵי עַל הַמִּשְׁכָּן הַמִּיּוּחָד, דְּהֵיִינוּ בֵּית עוֹלָמִים שֶׁהוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִם כֵּן קִשָּׁה, לְמָה מִכְנָה אוֹתוֹ הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן מִשְׁכַּן, אֵלֶּה רְמֵז וְכוּ'. וְרֹאה עוֹד בּוֹה, בְּכִסְפָּה נִבְחָר (לְרִבִּי אֲבִי עֲזַרְיָה זְעִלִּיג זצ"ל, בְּפִרְשֵׁתוֹ) וּבְפִירֵשׁ מִהַר"ו (שְׁמו"ר שם). ד. וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיכָה ד, יא), 'פְּלָה ה' אֵת חֲמָתוֹ שֶׁפָּךְ חֲרוֹן אַפּוֹ וַיִּצְטַח אֶשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוּדֹתֶיהָ'. וּמִפְּסוּק זֶה דְּרִשׁוּ בְּמִדְרַשׁ (אֵיכָה ד, יד), שְׁחֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוֹעִיל שֶׁלֹּא שֶׁפָּךְ הַקְב"ה אֵת חֲמָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה הַשְּׂאִיר מֵהֶם פְּלִיטָה [לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ הוֹבָא לְהַלְךְ].

א. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מֹשֶׁן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן'. ב. לְשׁוֹן רַש"י, 'הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן שְׁנֵי פְעָמִים, רְמֵז לְמִקְדָּשׁ שֶׁנִּתְמַשְׁכָּן בְּשְׁנֵי חוֹרְבָנָיו עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. 'מִשְׁכַּן הָעֵדוּת', עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוֹתֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָיָה הַשְּׂרָה שְׁכִינָתוֹ בִּינֵיהֶם, ע"כ. וּמִקּוּר דְּבָרֵי רַש"י, הוּא בְּמִדְרַשׁ תְּנַחֲמוּם (בְּפִרְשֵׁתוֹ סִימָן ה-ו). וְרֹאה עוֹד בְּמִדְרַשׁ (שְׁמו"ר לֹא, י; שם נא, ג). רֹאה בְּיַד מֹשֶׁה (עַל הַמִּדְרַשׁ שֶׁם נא, ג) שְׁבִיאָר שֶׁפְּקוּדֵי הוּא מִלְשׁוֹן חֲסוֹן, וְרֹמֵז עַל הַחֲרוּבֵן. ג. בְּשִׁפְתֵי חֲכָמִים (בְּרַש"י שם) דְּקַדְקַד, הָרִי רַק 'מִשְׁכַּן' אֶחָד מִיּוֹתֵר לְדְרִשָּׁא, שֶׁהָשִׁי נִצְרָךְ לְגוֹפּוֹ.

לָהֶם מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, לְאַחַר שֶׁאָמַר 'מִשְׁפָּן מִשְׁפָּן' שֶׁנִּתְמַשְׁפָּן בְּשֵׁנֵי חֲרָבָיו, וְזֶה הָיָה בְּשִׁבִיל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי קָדָם זֶה הָיָה לָהֶם חֲרוֹת מִשְׁעֲבוֹד מַלְכֵיֹת (עירובין נד, א).

עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם, עַב"ל.

הַקָּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים (כסף נבחר ד"ה אלה פקודי - השני), מָה עֲדוֹת הוּא זֶה שְׂוִתָּר

זרע שמשון המבואר

שנלמד מכך שביט המקדש נִתְמַשְׁפָּן בְּשֵׁנֵי חֲרָבָיו, וְהָרִי זֶה שְׂכִינָתוֹ הַמְּקֻדָּשׁ נִחְרַב, הָיָה בְּשִׁבִיל - מַחֲמַת מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל^ט, שֶׁהָרִי קָדָם זֶה - קוֹדֵם שֶׁחֲטָאוּ בַעֲגַל וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַלְּחוֹחוֹת, הָיָה הָיָה לְיִשְׂרָאֵל חֲרוֹת מִשְׁעֲבוֹד מַלְכֵיֹת - שֶׁלֹּא הִיָּתָה שׁוֹם אוֹמָה יִכְלֹלָה לְשַׁלּוֹט עֲלֵיהֶם, כַּמְּבֹאָר בַּגְּמָרָא (עירובין נד, א). וְרַק מַחֲמַת חֲטָא הָעֵגֶל, נִגְרַם שֶׁיִּחְרְבוּ בְּתֵי הַמְּקֻדָּשׁ, וַיִּגְלוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּ תַּחַת הָאוֹמוֹת. וּמִכִּיּוֹן שֶׁמָּמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'מִשְׁכָּן' שְׁנֵי

מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם בַּמִּשְׁכָּן, שִׁישׁ בִּזְהָ חִיבָה יִתִּירָה^י, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא 'מִשְׁכָּן', וְאִם לֹא הָיָה מוֹתָר וּמוֹחַל לָהֶם עַל חֲטָא הָעֵגֶל, לֹא הָיָה מִצְוָה לִבְנוֹת הַמִּשְׁכָּן בְּשִׁבִיל לְהַשְׁרֹת שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם^י, עַב"ל.

וְהַקָּשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים^י, עַל סוּף דְּבָרֵי רִש"י, מָה - אִיזוֹ עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל הוּא זֶה מִהַמִּשְׁכָּן, שְׂוִתָּר הָיָה הַקָּב"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁאֲחַר שֶׁאָמַר הַפְּסוּק 'מִשְׁפָּן מִשְׁפָּן', וְכָתַב רִש"י

ציונים ומקורות

הַמְּקֻדָּשׁ, דְּכָתִיב (יחזקאל ט, א) 'קָרְבוּ פְּקוּדוֹת הַעִיר וְאִישׁ כְּלֵי מִשְׁחָתוֹ בְּיָדוֹ, וְכָתִיב (שְׁמוֹת לב, לד) 'זְבוּיֹם פְּקִדֵי וּפְקִדְתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאֵם'. וְכֵן מְבֹאָר בַּסְּנֵהֲדְרִין (קב, א), אִמַּר רַבִּי יִצְחָק, אֵינְן לָךְ כָּל פּוֹרְעֵנוֹת וּפּוֹרְעֵנוֹת שְׂבָאָה לְעוֹלָם, שְׂאִין בְּהָ אַחַד מִעֲשָׂיִם וְאַרְבַּעַה בַּהֲכַרְעָ לִיטְרָא שֶׁל עֵגֶל הָרָאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'זְבוּיֹם פְּקִדֵי וּפְקִדְתֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאֵם', אִמַּר רַבִּי חֲנִינָא, לְאַחַר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה דְּרוֹת נִגְבָּה פְּסוּק זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְרָא בְּאֻזְנֵי קוֹל גְּדוֹל לְאָמַר קָרְבוּ פְּקוּדוֹת הַעִיר וְאִישׁ כְּלֵי מִשְׁחָתוֹ בְּיָדוֹ. וּפִירֵשׁ רִש"י, 'זְבוּיֹם פְּקִדֵי', בְּתַשְׁעָה בָּאֵב וְכו', יוֹם מְזוּמָן לְפּוֹרְעֵנוֹת, בּוֹ חֲזוֹר מְרַגְלִים, בּוֹ נִחְרַב הַבַּיִת בְּרָאשׁוֹנָה וּבִשְׁנֵי. י. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמַּר רַבִּי אֶלְעִזָּר, מָאִי דְּכָתִיב (שְׁמוֹת לב, טז) 'חֲרוֹת עַל הַלְּחוֹחוֹת', אֶלְמִלֵּי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לְחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב אָמַר, אֵינְן כָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן שׁוֹלְטַת בְּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֲרוֹת', אֶל תִּיקְרֵי 'חֲרוֹת', אֲלֵא 'חֲרוֹת', ע"כ. וְאֵינְן לְהַקְשׁוֹת מָמָה שֶׁמְבֹאָר בְּיוֹמָא (ט, כ), שְׂכִינָתוֹ הַמְּקֻדָּשׁ הָרָאשׁוֹן נִחְרַב בְּשִׁבִיל שְׁלוֹשׁ עֲבִירוֹת, עֲבוּדָה זֹהָ גִילְיוֹ עֲרִיֹת, וּשְׂפִיכוֹת דְּמִים, וּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ הַשְּׁנַי נִחְרַב מִשׁוּם עוֹוֹן שְׁנֵאת חֲנָם. לְפִי שֶׁמִּכָּל מְקוֹם, אִם לֹא מִשׁוּם חֲטָא הָעֵגֶל, לֹא הָיָה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ חֲרַב, אִף מַחֲמַת חֲטָאִים אֵלֶּה. [נְעוּד, שֶׁחֲטָא הָעֵגֶל גָּרַם לְחֲטָאִים שֶׁהָיוּ סִיבּוֹת לְחֲרוּבֹנוֹת שֶׁל בְּתֵי הַמְּקֻדָּשׁ. וְכֵן מִשְׁמַע בְּשׁוֹ"ת בֵּית הַלֵּוִי (דְּרִישׁ יח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, דְּאֲחַר שֶׁנִּשְׁבְּרוּ לְחוֹת הָרָאשׁוֹנִים, נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל לְהִיָּתֵב בְּגִלוֹת אִם יִחְטָאוּ עוֹד יוֹתָר, אֲבָל קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, הָרִי אֵיִתָּא בַּמִּסְכַּת עִירוּבִין, אֶלְמִלֵּא לֹא

ה. עַל פִּי הָרִא"ם (שְׁמוֹת לא, יח). וּבְגוֹר אֲרִיָּה (שְׁמוֹת לה, כא) בְּיֵאָר הַהוֹכַחָה שֶׁמַּחֲלָה לָהֶם, שְׂאִין אַחַד דֵּר אֲצַל שׁוֹנָאוֹ כִּי אִם אֲצַל הָאוֹהֶבָה, וְדוּחָה הַשׁוֹנָא מִמֶּנּוּ. וְעוֹד כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'כִּי אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עָשׂוֹ אֵת הָעֵגֶל, הָיָה כְּמוֹ אֲשֶׁה שְׁמֹזְנָה תַּחַת בַּעֲלָהּ, דְּבָקוּ בְּאַלְהֵי נֹכְרִי, וְאִמְרוּ (סוֹטָה כח, א), כִּי אֲשֶׁה הַמְּזוּנָה, אִסּוּרָה עוֹד לְבַעֲלָהּ, וְאֵינְן הִיכָר שֶׁנִּתְרַצָּה לָהֶם אֲלֵא כַּאֲשֶׁר הָיָה שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם, וְאִם כֵּן נִרְאָה כִּי לֹא נִשְׁמָאוּ, רַק עָרַב רַב הֵם שֶׁעָשׂוּ וְגִרְמּוּ לְיִשְׂרָאֵל לְחֲטוֹא, וּלְפִיכֵן כַּאֲשֶׁר חֲזוֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל יִשְׂרָאֵל, וְהַשְׂכִּינָה עִמָּהֶן, אִם כֵּן נִתְרַצָּה לָהֶם, בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא הָיָה הַחֲטָא מִן יִשְׂרָאֵל רַק מִן עָרַב רַב, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י בְּפִרְשַׁת תְּשָׁא' (שְׁמוֹת לב, ז). וְרִאָה עוֹד בְּתַנְחוּמָא (שֵׁם) וּבַמְּדֻרָשׁ (שְׁמוֹר"ג נא, ד) וּבִפְסָה תוֹאֵר הַשֵּׁלֶם (שֵׁם נא, ג ד"ה שִׁישׁ). ז. עַל פִּי הָרִא"ם (בַּמְּדֻבָּר ט, טו). ז. וְלִכְּךָ נִקְטַת הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'מִשְׁכָּן', וְלֹא 'אוֹהֶל מוֹעֵד' וְכַדּוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּלַּת מִשְׁכָּן מוֹרָה עַל שְׂכִינָתוֹ הַשׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ. עַל פִּי הָרִא"ם (שֵׁם). ח. זֶה לְשׁוֹן הַכֶּסֶף נִבְחָר (לְרַבִּי אֲבִי עוֹרִי זְעִלְג וְצ"ל, בְּפִרְשַׁתוֹ ד"ה אֵלֶּה), 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֲדוּת', פִּירֵשׁ רִש"י, עֲדוֹת הָיָה לְיִשְׂרָאֵל שׁוִׁיתָר לָהֶם הַקָּב"ה עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל, שֶׁהָרִי הִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם. וְקִשָּׁה לְפִי זֶה, הָא פִּירֵשׁ רִש"י אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנִּתְמַשְׁפָּן שְׁנֵי פַעְמַיִם בְּעוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן, מָה זֶה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שׁוִׁיתָר לָהֶם הַקָּב"ה עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל. ט. רִאָה בַּמְּדֻרָשׁ (אִיכ"ר ב, ג), עַד הֵיכָן חֲטָאוּ שֶׁל עֵגֶל קִיִּים וְכו', רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל בֶּר נַחֲמָנִי בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, עַד חוֹרְבֵן בֵּית

ועוד יש לרדקדק, מה טיבו של זה הרמז שנתמשכן שני פעמים, לכאן. ומכל שכן, שהמשכן שעשו במדבר לא נתמשכן לעולם, שהרי כל

הכלים שעשה משה נגנזו (סוטה ט, א). ויש לומר, שאמרו ז"ל (ע"ז ה, א), שישראל יש להם תרון על מעשה העגל, שאם חטא צבור,

זרע שמעון המבאר

שעשו ישראל במדבר, לא נתמשכן כלל פעמים, שהרי כל הכלים שעשה משה, נגנזו (סוטה ט, א)¹, ואם כן אין שייך בהם לשון 'משכון'. ורק בתי המקדש הראשון והשני נחרבו, וכליהם שעשה שלמה בארץ ישראל גלו לבין האומות, ושייך בהם לשון 'משכון' כיון ששפך ה' את חמתו עליהם, ולמה הוצרך הכתוב לרמז בפרשת מלאכת המשכן, את החורבנות של בתי המקדש².

בחטא העגל נודע שתשובה מועילה לחטאי הצבור

ויש לומר - לתרץ את הקושיות, בהקדם מה שאמרו רבותינו ז"ל בגמרא (ע"ז ה, א)³, שישראל יש להם תרון על מעשה העגל, להנצל מהעונש עליו, שהם כמו אנוסים בחטא זה, משום שלפי האמת הם לא היו

נלמד שיחרבו בתי המקדש ויתמשכנו, הרי מוכח מכך שלא ויתר להם הקב"ה על חטא העגל, שאם היה מותר להם, שוב לא היו ראויים לעונש שבתי המקדשות ייחרבו, ואם כן קשה, היאך כתב רש"י, שהמשכן עצמו, הוא עדות שויתר להם הקב"ה על חטא זה⁴.

מדוע בענין בניית המשכן שלא נתמשכן נרמז ענין חורבן המקדש

ועוד יש לרדקדק - להקשות על תחילת דברי רש"י, שמה טיבו - מהי השייכות של זה הרמז שבית המקדש נתמשכן ונחרב שני פעמים, לכאן - לפרשתינו העוסקת בענייני המשכן, ואינה עוסקת בענייניו של בנין בית המקדש⁵. ומכל שכן - יש לחזק הקושיא, שהרי המשכן

ציונים ומקורות

לשון הספורנו (כאן), כל אחד מחלקי המשכן הכתובים למעלה וכו', ולזה לא נפסדו, כאמרם ז"ל (יומא עב, א), שמה תאמר אבד סברם ובטל סכוין, תלמוד לומר (שמות כו, טו), 'עצי שטים עומדים', שעומדים לעד ולעולמי עולמים. וגם כן לא נפל דבר מהם ביד האויבים, להיפך ממה שקרה למקדש שלמה וכליו, כמבואר בחורבן בית ראשון על ידי נבוזראדן, שלא נזכר שם דבר מעניני משכן משה רבנו ע"ה. יד. כיפה תואר השלם (שמ"ר נא, ג) כתב, שאע"ג שמעשה משה לא שלטה בהן יד, מכל מקום, כיון דמשכן דומה למקדשים שחרבו, והשראת השכינה במקדש בארץ ישראל, היא המשך של המשכן במדבר, אם כן, כשנחרב המקדש, נמצא שפסקה ההשראה שהתחילה במשכן, והרי זה כאילו המשכן נתמשכן. וזו לשון הגמרא, והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד ראוי לאותו מעשה [של בת שבע], ולא ישראל ראוי לאותו מעשה [של חטא העגל] וכו' [לפי שגיבורים ושליטים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהן], ולא ישראל ראוי לאותו מעשה, דכתיב (דברים ה, כו) 'מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה

נשתברו הלחות, אין כל אומה ולשון שולטת בהם. וראה עוד שם (דרוש ו). יא. וראה במשכיל לדוד (ד"ה משכן) שביאר, שלכך כתב רש"י לשון 'ויתר', לפי שלא היתה מחילה לגמרי, אלא ויתור לפי שעה שלא לכולתם, אבל אמר 'וביום פקדי' וגו'. יב. וכעין קושיא זו, ראה גור אריה (לה, כא) שתמה, 'ומאי ענינו לכאן לכתוב זה כאן, ולמה לא כתב זה בכל הפרשה שקדמה'. ובבלי יקר (שם) כתב, 'ולכל המדרשים צריכין אנו ליתן טעם מה ענינם לכאן, שהרי בלי ספק שעיקר פרשה זו נאמרה על החשבון אשר נתן משה, ומה ענין מדרשים אלו לכאן'. וראה בזה במשכיל לדוד (ד"ה המשכן). יג. לשון הגמרא (סוטה ט, א), 'דרש רב חנינא בר פפאי, מאי דכתיב (תהלים לג, א) 'וננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה', אל תקרי 'נאווה תהלה', אלא 'נוה תהלה', זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד, דכתיב (איכה ב, ט) 'טבעו בארץ שעריה'. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו וברחיו ועמודיו ואדניו, היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. וכתב רבינו בהיי (שמות טו, לב), שעמהם נגנזו גם כל כלי המשכן. וזה

הָיָה יָכוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁפֵּךְ חַמְתּוֹ עַל הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה כְּדִי לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל. מִפְּנֵי שְׁמִדַּת הַדִּין הִיְתָה מְקַטְרְגַת וְאוֹמְרַת 'הַנֶּפֶשׁ

אוֹמְרִים לוֹ פֶּלֶךְ אֶצֶל צְבוּר, דְּהִינּוּ הַהוֹרֹת הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים. דְּמִתְחַלָּה הָיָה הַפְּלֶקָא דְעָתָא שְׁאִין הַתְּשׁוּבָה מוֹעֵלַת לְרַבִּים, וְאִם הָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹמְאִים, לֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

תְּשׁוּבַתם^ט. דְּמִתְחַלָּה - לִפְנֵי שְׁחֵטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגַל וַחֲזוּרוּ בַתְּשׁוּבָה וַנִּתְקַבְּלָה תְּשׁוּבַתם, הָיָה הַפְּלֶקָא דְעָתָא - הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת לומר, וְאִכְּן כִּךְ גַּם הִיְתָה שׁוּרַת הַדִּין, שְׁאִין הַתְּשׁוּבָה מוֹעֵלַת לְרַבִּים שְׁחֵטָאוּ, לִפְנֵי שְׁחֵטָאָם מִפּוֹרְסָם וְגַרְסָם לְחִילוּל הַשֵּׁם^י, וְאִם הָיוּ כָּלל יִשְׂרָאֵל חוֹמְאִים, לֹא הָיָה יָכוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁפֵּךְ אֶת חַמְתּוֹ - כַּעֲסוּ שֵׁשׁ לוֹ עֲלֵיהֶם מַחְמַת הַעֲבִירוֹת שְׁבִידָם, עַל הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהַחֲרִיבוֹ^י, וְעַל יְדֵי זֶה יִינְצְלוּ מֵעוֹנֵשׁ עַל עוֹנוֹת שְׁלֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה כְּשֶׁהַחֲרִיב אֶת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי, כְּדִי לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל. אֲלֵא ח"ו הִיָּה שׁוֹפֵךְ חַמְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם וְהָיוּ נֹאבְדִים, מִפְּנֵי שְׁמִדַּת

ראוּיִים לְהַכְשֵׁל בּוֹ, אֲלֵא הִיְתָה גִזְרָה מִן הַשָּׁמַיִם שִׁיתְגַּבֵּר יִצְרָם עֲלֵיהֶם וַיִּכְשְׁלוּ בַזֶּה, כְּדִי שִׁיחֲזוּרוּ בַתְּשׁוּבָה וַתִּתְקַבַּל תְּשׁוּבַתם, וּבַזֶּה יִפְתַּח פֶּתַח לְבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה^י, שְׁאִם הָטָא צְבוּר, לֹא יִטְעוּ לומר שְׁאִין לְהֵם תְּקִנָּה בַתְּשׁוּבָה, לִפְנֵי שְׁאוּמְרִים לוֹ - לְצִיבוּר, בְּלֶפֶי [לְכוּ] אֶצֶל צְבוּר, כְּלוּמַר, לְכוּ וְלִימְדוּ מֵהַצִּיבוּר שְׁחֵטָאוּ כְּשֶׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, וּמְכַל מְקוּם, כְּשֶׁחֲזוּרוּ בַתְּשׁוּבָה נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבַתם וְנִמְחַל חֵטָאָם, וְאִף אַתֶּם תִּחֲזוּרוּ בַתְּשׁוּבָה עַל חֵטָאתְכֶם, וְתִשְׁוֹבְתְכֶם תִּתְקַבַּל. דְּהִינּוּ, שְׁמָה שְׁנִכְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל בַּחֵטָא הָעֵגֶל, הִיָּה כְּדִי לְהוֹרֹת בְּכִךְ אֶת כַּח הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים, שְׁגַם אִם חֵטָאוּ הַרְבִּים בַּעֲבוּדָה זוּהָ, מְכַל מְקוּם, אִם יִחֲזוּרוּ בַתְּשׁוּבָה יִקְבַּל הַקְּבִ"ה אֶת

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

לְלַמְדָנוּ זֹאת. וְאִילוּ מְדַבְרֵי רַבִּינוּ לְהֵלֵךְ בְּסִמְכָא מְבוּאָר, שְׁלֹא הִיְתָה הַתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה קוּדָם חֵטָא הָעֵגֶל, וְכִשְׁחֲזוּרוּ יִשְׂרָאֵל בַתְּשׁוּבָה, נִתְחַדַּשׁ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה לְרַבִּים. וּמְדַקְדֹק לְשׁוֹן רַבִּינוּ נִרְאָה עוֹד, שְׁמָה שְׁלֹא הִיְתָה הַתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה, הִיָּינוּ שְׁאִף שְׁכַבְרָה הִיָּה קִיָּים עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, מְכַל מְקוּם, מִדַּת הַדִּין הִיְתָה מִתְגַּבְּרַת עֲלֵיוּ וּמְקַטְרְגַת שְׁכַשְׁהֲרַבִּים חֵטָאוּ, לֹא תִתְקַבַּל תְּשׁוּבַתם, אֲלֵא יִיעֲנֶשׁוּ. יח. כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא (שם), וְצִרִיכָא, דְּאִי אֲשַׁמְרְעִינָן יְחִיד, מִשּׁוּם דְּלֹא מִפְּרַסְסָא חֵטָאֵיהּ, אֲבַל צְבוּר דְּמִפְּרַסְסָא חֵטָאֵיהּ, אִימָא לֹא. יט. מְלִיצָה זוּ, עַל פִּי לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ (אִיכ"ר ד, יד; הו"ד בְּתוּס' קִידוּשֵׁין לֹא, ב ד"ה אִיסְתַּיִיעָא), 'מְזוּמֹר לֹאסְף אֲלוּקִים בְּאוּ גוּיָם בְּנַחֲלַתְךָ' (תְּהִלִּים עט, א), לֹא הוּא קָרָא צִרְיָן לְמִימַר אֲלֵא 'בְּכִי לֹאסְף' וְכוּ', וְמָה אֹמַר 'מְזוּמֹר לֹאסְף' וְכוּ'. כִּךְ אִמְרוּ לֹאסְף, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחֲרִיב הֵיכַל וּמְקַדֵּשׁ, וְאִתָּהּ יוֹשֵׁב וּמוֹמֵר. אַמַּר לְהֵם, מְזוּמַר אֲנִי שְׁשַׁפֵּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חַמְתּוֹ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים, וְלֹא שַׁפֵּךְ חַמְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (אִיכָה ד, יא) 'וַיִּצַּת אֶשׁ בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל יִסְרוּדוֹתֶיהָ'.

אוֹתֵי כָל הַיָּמִים, אֲלֵא לְמָה עָשׂוּ, לומר לֵךְ שְׁאִם חֵטָא יְחִיד, אוֹמְרִים לוֹ, כִּלְךְ אֶצֶל יְחִיד. וְאִם חֵטָאוּ צְבוּר, אוֹמְרִים (לוֹ כִלְךְ) [לְהוּ, לְכוּ] אֶצֶל צְבוּר. [וּבְרַש"ש (ד"ה וָאם) כְּתַב, 'הַגְרִי"פ גִּיּוּהָ לְהוּ, לְכוּ'. וְלִי נִרְאָה דְּאִין צִרְיָן, כִּי צִיבוּר הוּא שֶׁם לְקַבּוּץ פְּרִטִים בְּלִשׁוֹן יְחִיד, כְּמוֹ עַם. וְכִן מְצִינוּ בְּפַסְחִים (ט, ב), תִּשַׁע צִיבוּרֵינָן שֶׁל 'מַצָּה', וְאֶחָד שֶׁל חֶמֶץ, וְכִן בְּכָל הַסּוּגִיָא שְׁמ"ן]. מו. עַל פִּי רַש"י (ד, ב ד"ה לֹא עָשׂוּ; ה, א ד"ה לומר). וְרֵאָה עוֹד בְּתוֹסְפוֹת (ה, א ד"ה וְצִרִיכָא), וּבְמַהר"ם בִּיאַר דְּבִרְיָהֶם, שְׁנַחֲלָקוּ עַל רַש"י, וּפִירְשׁוּ שְׁכוּנוֹת גִּמְרָא אִינְהָ עַל עֵיקַר חֵטָאָם, שְׁלֹא הָיוּ רַאוּיִים לוֹ, אֲלֵא עַל מָה שְׁנִכְתַּב הַחֵטָא עַל שְׁמֵם. וְרֵאָה עוֹד בְּחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת לְמַהר"ל (ד, ב) שְׁדַקְדָק בְּפִירוּשׁ רַש"י, וְהֵאָרִיךְ לְבִיאַר שְׁעֵיקַר הַתְּשׁוּבָה כְּבַר הִיָּה קִיָּים קוּדָם חֵטָא הָעֵגֶל, אֲלֵא שֶׁהַתְּשׁוּבָה שְׁעָשׂוּ עַל חֵטָא הָעֵגֶל הוֹעִיל לְהוֹצִיא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה אֶל הַפּוֹעֵל, וְנִפְתַּח פֶּתַח לְזוֹהָ עַל יְדֵי הַצִּדִיקִים. וְרֵאָה תוֹרַת חַיִּים (שם), בְּבִיאוֹר דְּבִרֵי רַש"י. יז. מְדַבְרֵי הַמְּפָרְשִׁים שְׁבַהֲעֵרָה קוּדָמַת, מִשְׁמַע שְׁעֵיקַר מָה שֶׁתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה לְכַפֵּר, הִיָּה כִּךְ גַּם לְוֹלָא חֵטָא הָעֵגֶל, וְהוֹצִיךְ חֵטָא הָעֵגֶל רַק בְּשִׁבְלֵי

'הגני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי'. והרי זה דומה לאדם שיש לו חוב עם חברו ואינו רוצה לפרעו, שהוא ממשפנו עד שיפרענו.

והכא נמו, הקדוש ברוך הוא נוטל מהם המקדש למשכון עד שיפרעו החוב, דהינו עד שישובו. וזה היה לאחר מעשה העגל דוקא, שקדם

החטאת היא תמות' (יחזקאל יח, ד), שאין לה שום תקון אפלו בתשובה.

אבל עתה שחטאו והורו שיש תשובה אף לרבים, אם פן, כשרבים חטאו, יש להם לעשות תשובה. וכשאינם עושים תשובה, אין נגמר דינם מחמת העברות, רק מחמת שאין רוצים לעשות תשובה, ברכתיב (ירמיהו ב, לה)

זרע שמשון המבאר

חטאתי, והיינו שעיקר טענתו של הקב"ה כלפי האדם היא על שאינו שב בתשובה, ועל כן הוא מענישו לעוררו שישוב בתשובה. והרי זה דומה לאדם שיש לו חוב עם חברו, על חברו, וחיברו אינו רוצה לפרעו - לשלם לו את חובו, שהוא - התובע ממשפנו - לוקח ממנו משכון עד שיפרענו. והכא נמו - וכמו כן כאן בבית המקדש, הקדוש ברוך הוא נוטל מהם את בית המקדש למשכון עד שיפרעו החוב, דהינו עד שישובו בתשובה על חטאתם. שכשיחזרו בתשובה, ימחול להם הקב"ה, ונחשב שהחוב נפרע, וממילא יש להחזיר להם את בית המקדש הנחשב כמשכון.

ודבר זה, שאפשר לציבור לחזור בתשובה על עוונותיהם, ושעיקר הדין עם החוטאים הוא רק על מה שאינם חוזרים בתשובה, ושעל כן ניטל מ ישראל הבית המקדש כמו משכון עד שיחזרו בתשובה, זה היה לאחר מעשה העגל דוקא, שממנו התחדש שגם

הדין היתה מקטרנת עליהם ואמרת הנפש החטאת היא תמות' (יחזקאל יח, ד)², וכלומר, שאין לה שום תקון אפלו בתשובה, אלא במיתה לבד³.

במעשה העגל התחדש שעיקר הדין הוא על המניעה מהתשובה, ולזה ניטל המקדש כמשכון

אבל עתה שחטאו ישראל בעגל, והורו שיש תשובה אף לחטאים של רבים, שהקב"ה מקבל את תשובתם ומוחל על חטאם, אם פן, גם כשרבים חטאו בהמשך הדורות, יש להם לעשות תשובה, והקב"ה יקבל את תשובתם. וכשאינם עושים תשובה, אין הטעם שנגמר דינם על ידי הקב"ה לרעה, מחמת העברות עצמן, ומשום שאין התשובה מתקבלת לפטרם מהעונש. אלא לעולם אף שחטאו וראוי לדון אותם שייענשו על כך, היה אפשר שלא ייגמר דינם לחובה אם יחזרו בתשובה, ונמצא שהוא נגמר לחובה רק מחמת שאין רוצים לעשות תשובה, ברכתיב (ירמיהו ב, לה)² 'הגני נשפט אותך על אמרך לא

ציונים ומקורות

הפסוק, 'ותאמרי פי נקיתי אך שב אפו ממני הגני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי'. וזה לשון הירושלמי (תענית פ"ב ה"ו), אמר רבי שמואל בר רב יצחק, לבש שמואל חלוקן של כל ישראל, אמר לפניו, רבון העולמים, כלום אתה דן את האדם אלא על שהוא אומר לפניך לא חטאתי 'הגני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי', ואלו אומרים לפניך חטאנו, ע"כ.

ב. לשון הפסוק, 'הן כל הנפשות לי הנה כנפש האב וכנפש הבן לי הנה הנפש החטאת היא תמות. כא. על פי לשון הירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה, חוטא מהו עונשו, אמרו להם 'חטאים תרדף רעה' (משלי יג, כא). שאלו לנבואה, חוטא מהו עונשו, אמרה להן 'הנפש החוטאת היא תמות' (יחזקאל יח, ד). שאלו לקודשא בריך הוא, חוטא מהו עונשו, אמר להן, יעשו תשובה ויתכפר לו. כב. לשון

לְכֹן, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר בְּלֹא מִיתַת עֲצָמוֹן
שֶׁל הַחוּמָאִים.

וְאִם כֵּן, זֶה שֶׁנִּקְרָא הַמְקַדָּשׁ 'מִשְׁכָּן',
הוּא עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתֵר לָהֶם
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, שְׁמוֹזָה

נִשְׁמַע שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה,
אֲלֵא כְּדֵי לְהוֹרֹת תְּשׁוּבָה לְצַבּוֹר. וּבִזְוָה
נִתְקַשְּׂרוּ בְּקִשְׁר אֲמִיץ הַשְּׁנִי דְבוּרִים
שֶׁל רִשְׁי ו'ל, וּמִתְרַצֵּת קְשִׁית
הַמְפָּרְשִׁים.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

דְּבִרְיו, שְׁבִית הַמְקַדָּשׁ עֵתִיד לְהִתְבַּטֵּל מִפְּנֵי
עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ כְּנִטְלֵת
'מִשְׁכּוֹן' עַד שִׁיחֲזֹרוּ בְּתִשׁוּבָה, וּמִשׁוּם
שֶׁתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה אֶפְלוּ לְחִטָּאִים שֶׁל צִיבּוֹר,
זֶה הַהוֹכַחָה וְהַעֲדוּת שׁוֹתֵר הַקִּבְ"ה עַל חִטָּא
הָעֵגֶל, כְּלוֹמֵר, שֶׁהַקִּבְ"ה אֵינוֹ מַחֲשִׁיב לָהֶם
אוֹתוֹ לְחִטָּא, כִּיּוֹן שְׁאֵנוֹסִים הֵם בְּכַךְ, שֶׁהָרִי
לֹא בֹא לָהֶם חִטָּא זֶה בְּרִצּוֹנָם, שְׁגִזְרִיה מִן
הַשָּׁמַיִם הֵיחָד, כְּדֵי לְהוֹרֹת לְרַבִּים
שֶׁהִתְשׁוּבָה מוֹעִילָה, וְאִם כֵּן בּוֹדָאֵי וִיתֵר לָהֶם
עַל כִּךְ^כ. וּמִתְרַצֵּת בִּזְוָה קְשִׁית הַמְפָּרְשִׁים -
שְׁכִיּוֹן שְׁלוֹלָא חִטָּא הָעֵגֶל לֹא הָיוּ נַחֲרָבִים
בְּתֵי הַמְקַדָּשׁוֹת, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גּוֹלִים
וּמִשְׁתַּעֲבָדִים לְאוֹמוֹת, אִם כֵּן, הֵיחָד כֹּתֵב
רִשְׁי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא עֲדוּת שֶׁהַקִּבְ"ה וִיתֵר
לָהֶם עַל מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל. וְלִהְיוֹת מִיּוֹשֵׁב,
שֶׁמִּכָּךְ שֶׁנִּקְרָא 'מִשְׁכָּן' מוֹכַח שֶׁתְּשׁוּבָה
מוֹעִילָה לְרַבִּים, וְזֶה נִתְחַדֵּשׁ רַק עֵתָה כְּשֶׁמַּחֲל
לָהֶם עַל עוֹן הָעֵגֶל, וְלוֹלָא מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, לֹא

הַצִּיבּוֹר כְּשִׁיחֲזֹרוּ בְּתִשׁוּבָה עַל עוֹנוֹתֵיהֶם,
הַקִּבְ"ה מִקְבֵּל אֶת תְּשׁוּבַתְּם, לְפִי שֶׁקָּדַם לְכֹן,
לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שִׁימְחֹל הַקִּבְ"ה עַל הַחִטָּא,
בְּלֹא מִיתַת עֲצָמוֹן שֶׁל הַחוּמָאִים, כְּעוֹנֵשׁ עַל
חִטָּאֲתָם, מִפְּנֵי קִטְרוֹג מִדַּת הַדִּין, וּמִמִּילָא לֹא
הָיָה שִׁיךְ נִטְלֵת מִשְׁכּוֹן שֶׁהוּא רַק בְּשִׁבִּיל
שִׁיחֲזֹרוּ בְּתִשׁוּבָה.

וְאִם כֵּן, זֶה שֶׁנִּקְרָא בֵּית הַמְקַדָּשׁ 'מִשְׁכָּן',
כְּשִׁבִּיל שֶׁנִּתְמַשְׁכֵּן עַל עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וְאֵינוֹ מַעֲנִישׁם אֲלֵא מִמִּתֵּן לָהֶם שִׁישׁוּבוּ,
הוּא עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי מוֹזָה^כ
נִשְׁמַע, שְׁלֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ
מַעֲשֶׂה שֶׁל חִטָּא הָעֵגֶל, וְמָה שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם
מִשְׁמִים לְעִשׂוֹתוֹ, לֹא הָיָה אֲלֵא כְּדֵי לְהוֹרֹת
תְּשׁוּבָה לְצַבּוֹר^כ.

וּבִזְוָה נִתְקַשְּׂרוּ בְּקִשְׁר אֲמִיץ הַשְּׁנִי
דְּבוּרִים שֶׁל רִשְׁי ו'ל, שְׁמָה שֶׁכֹּתֵב בְּתַחֲלִית

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

עַל שָׂר עוֹנוֹת הַקִּבְ"ה אֵינוֹ מוֹוֹתֵר, אֲבָל עַל חִטָּא
הָעֵגֶל וִיתֵר, לְפִי שֶׁהִתְבַּרְר שֶׁלְכַחֲזִילָה לֹא הָיָה בְּכַךְ
חִטָּא וְנַחֲשׁוּב כְּאֵנוֹסִים. כֹּה. וְמָה שֶׁכֹּתֵב רִשְׁי
'מִשְׁכָּן הַעֲדוּת' שֶׁהִיָּה בִזְוָה עֲדוּת שׁוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל עַל
חִטָּא הָעֵגֶל, עֵינֵךְ הַהוֹכַחָה הֵינּוּ מִכָּךְ שֶׁנִּקְרָא 'מִשְׁכָּן'
ע"ש שְׁעֵתִיד לְהִתְמַשְׁכֵּן, נִמְצָא שְׁעֵינֵךְ הָעוֹנֵשׁ הֵינּוּ
עַל כִּךְ שְׁאֵינִם שְׁבִים בְּתִשׁוּבָה וְלֹא עַל הַחִטָּא, כִּי עַל
הַחִטָּא תוֹעִיל הַתְּשׁוּבָה. וְלִכְךָ לֹא קִשָּׁה הָאֵיךְ גָּלוּ וְכו',
שֶׁהָרִי בּוֹדָאֵי כָל זְמַן שְׁאֵינִם שְׁבִים בְּתִשׁוּבָה, הָרִי הֵם
נִעֲנָשִׁים עַל כִּךְ, אוֹלָם אִם לֹא הָיָה מוֹוֹתֵר לָהֶם וְלֹא
הָיָה מִתְחַדֵּשׁ דֶּרֶךְ תְּשׁוּבָה לְרַבִּים, חוֹרְבֵן בֵּית הַמְקַדָּשׁ
הָיָה עוֹלְמִית, וְלֹא בְּגֵד מִשְׁכּוֹן. [נִקְצֵת יֵשׁ לְדַקֵּךְ עַל
דְּבִרֵי רַבְּנוּ, שֶׁהָרִי מְדַבְּרֵי רִשְׁי מִשְׁמַע שֶׁהַהוֹכַחָה
הֵינּוּ מִמָּה שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינּוֹתוֹ בִּינֵיהֶם, וְלֹא מִמָּה
שְׁעֵתִיד לְהִתְמַשְׁכֵּן. וְאוֹלֵי יֵשׁ לְבֹאֵר הַכוּוֹנָה, שֶׁהִיָּת

כֹּה. הֵינּוּ מִכָּךְ שֶׁמַּעֲתָה נִקְרָא 'מִשְׁכָּן' מִלְשׁוֹן מִשְׁכּוֹן,
מוֹכַח שֶׁמַּעֲתָה כָּל הָעוֹנֵשׁ שֶׁל בְּנֵי אֵינוֹ עַל עֲצָם
הַחִטָּא אֲלֵא הֵינּוּ כְּעֵין מִשְׁכּוֹן, שֶׁמִּמִּתֵּן לָהֶם עַד
שִׁישׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה, וּמוֹכַח שֶׁכָּל הַחִטָּא שֶׁחִטָּאוּ בְּעֵגֶל
הָיוּ לְלַמֵּד עַל כִּךְ, נִמְצָא שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים בְּעֲצָמָם
לְחִטָּא, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל תִּירוּן עַל מָה מַעֲשֶׂה
הָעֵגֶל, וְדוּמִים לְמִי שְׁאֵנוֹסוֹ אוֹתָם לְחִטָּאוּ.
כֹּד. וְמָה שְׁאֵמָרוּ שׁוֹתֵר לָהֶם עַל חִטָּא זֶה, אֵינוֹ
כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁהָיוּ רְאוּיִים לְהַעֲנִשׁ עֲלֵיו וּמַחֲל לָהֶם
הַקִּבְ"ה, אֲלֵא שֶׁהַחֲשִׁיבִים כְּאֵנוֹסִים שְׁאֵינִם רְאוּיִים
לְהַעֲנִשׁ עַל כִּךְ. לְפִי דְּבִרֵי רַבִּינוּ, יֵשׁ לְיִישֵׁב מָה
שֶׁהִקְשָׁה בּוֹרַע יִשְׂרָאֵל (בְּפִרְשֵׁהוּ בְּרִשְׁי ד"ה מִשְׁכּוֹן),
הֵיחָד כֹּתֵב רִשְׁי כִּאֵן שֶׁהַקִּבְ"ה וִיתֵר לָהֶם עַל מַעֲשֶׂה
הָעֵגֶל, וְהָרִי לְעִיל (שְׁמוֹת לֵד, ז) כֹּתֵב רִשְׁי, שֶׁהַקִּבְ"ה
אֵינוֹ מוֹוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי. לְפִי שִׁישׁ לּוֹמֵר, שֶׁאֵמָנָם

(א) 'לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר תְּהַלְּהָהּ, אִם כֵּן, הֲיָה לֹא לְהִקְרֹא 'מִקְדָּשׁ' וְלֹא 'מִשְׁכָּן'. וְאִם נִקְרָא גַם הוּא מִשְׁכָּן, הֲיָה לֹא לְהִתְמַשְׁכֵּן נְמוּ. וּמִשׁוֹם הַכִּי, פָּתַח זֶה הַרְמוֹז פְּאֵן, לֹמַר שְׁשִׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת לְבַד יֵשׁ לָהֶם

וְהַפְּעֵם שְׂבָא זֶה הַרְמוֹז לְכָאן, יֵשׁ לֹמַר, שְׂבָא לְתַרְיָן קִשְׂיָא אַחֲרָת, שְׁהוּאִיל שְׁזֵה הַמִּשְׁכָּן שְׁעָשָׂה מוֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא נִתְמַשְׁכֵּן אֶלָּא נִגְנוּ, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ ז"ל (סוטה ט, א) עַל פְּסוּק (תהלים לג,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַפְּסוּק (תהלים לג, א) ^ט 'לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר תְּהַלְּהָהּ, אִם כֵּן הֲיָה לֹא לְמִשְׁכָּן הֲהִקְרֹא 'מִקְדָּשׁ', וְלֹא 'מִשְׁכָּן', שֶׁהִרִי לֹא נִתְמַשְׁכֵּן בִּיד הַקַּב"ה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִחְרַב בְּדֶרֶךְ נְטִילַת מִשְׁכּוֹן, אֲלֵא נִגְנוּ. וְאִם נִקְרָא גַם הוּא מִשְׁכָּן, הֲיָה לֹא הֲהִתְמַשְׁכֵּן נְמוּ - הִיָּה רְאוּי שְׁגַם כֵּן יִלְקַח מִיִּשְׂרָאֵל כְּמִשְׁכּוֹן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִבִּית הַמִּקְדָּשׁ נִלְקַח מֵהֶם.¹

וּמִשׁוֹם הַכִּי - לִיִּשְׁב קוּשִׁיָּה זֹו פָּתַח הַפְּסוּק זֶה הַרְמוֹז - שֶׁנִּכְתַּב שְׁנֵי פַעְמִים מִשְׁכָּן לְרִמּוֹז לְשְׁנֵי בְתֵי מִקְדָּשׁוֹת שְׁעִתִּידִים לְהִיחָרַב, פְּאֵן - בְּפִרְשַׁת הַמִּשְׁכָּן, לֹמַר - לְרִמּוֹז שְׁשִׁנֵי בְתֵי מִקְדָּשׁוֹת לְבַד יֵשׁ לָהֶם

הִיָּה שִׁיךְ כֻּלָּל קִבְלַת הַתְּשׁוּבָה לְחֻטְאֵי הַצִּיּוֹר, אֲלֵא הִיוּ הַחֻטְאִים מֵתִים ח"ו.²

אף שהמשכן לא נתמשכן אין לקרותו בשם החשוב יותר מבית המקדש

וְהַפְּעֵם ^ט שְׂבָא זֶה הַרְמוֹז עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְכָאן בְּפִרְשַׁתְנוּ הַעוֹסֶקֶת בְּעִנִּין הַמִּשְׁכָּן וְלֹא בְּעִנִּין הַמִּקְדָּשׁ, יֵשׁ לֹמַר שְׁהִכְתוּב פֶּא לְתַרְיָן בְּכַךְ קִשְׂיָא אַחֲרָת, שְׁלִכְאוּרָה קִשָּׁה הוּאִיל שְׁזֵה הַמִּשְׁכָּן שְׁעָשָׂה מוֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא נִתְמַשְׁכֵּן - לֹא נִחְרַב, אֶלָּא נִגְנוּ תַחַת מַחִילוֹת הַהִיכָל, כְּשִׁבְנָה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן³, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא (סוטה ט, א) עַל

ציונים ומקורות

רבינו לשיר השיירים (אות ב), שדן אם בחטא העגל חזרה הזוהמא למקומה לגמרי]. כו. עתה מיישב רבינו את הקושיא השניה, שמה השייכות של רמז לחורבן בתי המקדש בפרשתנו העוסקת בענייני המשכן. כח. כמבואר לעיל. ואף שאחרי שהועמד המשכן בשילה ועמד שם שלש מאות וששים ותשע שנים, נחרב המשכן בסוף ימי עלי הכהן, לא היה חורבן גמור של המשכן וכליו, אלא שנשבה הארון, והועתק המשכן משם על פי ה'. על פי חזון איש (קדשים קמא, סימן מא אות יח). ובשו"ת התם סופר (י"ד סימן רסד) כתב, שלא מצינו שנתצו פלישתים את משכן שילה, אלא רק שנשבה הארון. ועל דברי האחרונים יש להעיר לכאורה, מלשון הגמרא בנבוכים (ק"ה, ב) 'חרבה שילה'. כט. לשון הפסוק, 'נגנו צדיקים פה' ל'ישרים נאנה תהלה'. 5. בזרע ברך (פרשת דברים דרוש ראשון, ד"ה ולהבין) כתב לבאר החילוק, שהמשכן נחשב כמשכון שנתנו ישראל להקב"ה 'בשעת הלוואתו', על התורה שקיבלו ממנו, ומבואר בטור (ח"מ סימן עב) שבאופן זה אין בעל חוב קונה משכון [שלא ניתן בשביל לגבותו], והוא נחשב עדיין שהוא שלנו, ולכך לא נחרב. אבל המקדש נחשב שניתן כמשכון שלא

שגם זהו חלק מהעדות, מכך שלא הרגם אלא קיבל תשובתם והשרה שכינתו ביניהם, וכן לעתיד, רק 'ממשכן' מוכח שאינו מעניש על החטא, רק על כך שלא שבים בתשובה]. כו. יש להעיר, לפי מה שפני חטא העגל לא שלט בישראל יצר הרע להחטיאם (ראה שבת קמו, א; ע"ז כב, ב), וא"כ אחר שויתר להם, לכאורה היה ראוי ששוב לא ישלוט בהם יצר הרע, וממילא לא יהיה החורבן אף בדרך משכון. ויתכן לומר, שרק על העונש ויתר להם, שלא תשלוט בהם אומה ולשון. אבל מה שהביאו על עצמם יצר הרע, לא נפסק כן אף לאחר שויתר להם [וכן מבואר בתורת חיים (ע"ז ד, ב), שלאחר שנתגבר עליהם יצרם במעשה העגל, שוב לא היה היכולת בידם להתגבר נגדו כל כך, שכך הוא דרכו של היצר"ר, שכל השומע לו הוא הולך ומתגבר עליו]. וכיון שחטאו, נענשו בחורבן המקדש, ומה שויתר להם על חטא העגל, הועיל שהמקדש יילקח רק בגדר משכון, והאומות לא ישלטו עליהם לגמרי. ובעיקר מה שפסק מהן היצר הרע במתן תורה, מבואר בוורה (פרשת בראשית נב, ב) שכשעשו את העגל, חזרה זוהמתן. ונראה שלא היה בגדר עונש, אלא שלא זכו עוד למעלה יתירה זו. וראה בפירוש

לְהִתְמַשְׁכֵּן, מִפְּעַם שֶׁאָמְרוּ ז'ל (פסחים פח, א), שֶׁאֲבָרְהֶם קָרָא 'הַר' (בראשית כב, יד), וַיִּצְחַק קָרָא 'שְׂדֵה' (שם כד, טג), וְהָיָה צָרִיד שֶׁהִחָרְפָן יִהְיֶה בְּהַר הַמּוֹרִיָּה דִּהְיִינוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְזֶה הָיָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וְהוֹאִיל שֶׁהֵם שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם הַקִּדְשׁ

בִירוּשָׁלַיִם נִקְרָאוּ 'מִשְׁכָּן', אֵינוּ מִן הָרְאוּי שׁוּבָה שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּחוּץ לְאָרֶץ, יִהְיֶה גְדוֹל מֵהֵם אִף בְּשֵׁם. וּמִשׁוֹם הַכִּי, דִּינָק הַפְּתוּב לִזְמַר 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן', שׁוּבָה נִקְרָא 'מִשְׁכָּן' בְּשֵׁבִיל 'מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן', דִּגְמ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

'מִשְׁכָּן' עַל שֵׁם שַׁעֲתִידִים לְהִתְמַשְׁכֵּן, לִכְן אֵינוּ מִן הָרְאוּי שׁוּבָה הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּחוּץ לְאָרֶץ, וְלֹא בִירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה גְדוֹל מֵהֵם אִף בְּשֵׁם, וַיִּקְרָא מִקְדָּשׁ¹⁷.

לְהִתְמַשְׁכֵּן עַל יְדֵי שִׁיחְרֻבוֹ, מִפְּעַם שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בַּגְּמָרָא (פסחים פח, א)¹⁸, שֶׁאֲבָרְהֶם קָרָא לְהַר הַמּוֹרִיָּה 'הַר', וַיִּצְחַק קָרָא לְהַר הַמּוֹרִיָּה 'שְׂדֵה'¹⁹, וְלִכְךָ הָיָה צָרִיד שֶׁהִחָרְפָן יִהְיֶה בְּהַר הַמּוֹרִיָּה²⁰, דִּהְיִינוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְאֵילוּ זֶה הַמִּשְׁכָּן הָיָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְעַל כֵּן לֹא הָיָה רְאוּי שִׁיחְרֻבוֹ וַיִּחָרַב. וְהוֹאִיל שֶׁהֵם - שְׁנֵי בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם הַקִּדְשׁ בִירוּשָׁלַיִם, נִקְרָאוּ

וּמִשׁוֹם הַכִּי, דִּינָק הַפְּתוּב לִזְמַר 'אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן', שֶׁמִּשְׁכָּן זֶה שֶׁהוּקָם בְּמַדְבָּר, נִקְרָא גַם כֵּן 'מִשְׁכָּן', וְלֹא מִקְדָּשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא נִתְמַשְׁכֵּן וְלֹא נִחְרַב, הוּא בְּשֵׁבִיל 'מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן' - שֶׁבְּכַפִּילוֹת הַפְּסוּק

ציונים ומקורות

חייך אתה קראתו בית עד שלא נבנה, ואני קורא אותו על שמך, שנאמר (ישעיהו ב, ג) 'לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוהי יעקב'.¹⁷ המהרש"א (בעין יעקב פסחים שם ד"ה שכתוב) ביאר, שאברהם שקראו הר, היה רמז לבית המקדש הראשון ונתקיים בחורבנו הפסוק (איכה ה, יח), 'על הר ציון שמשם', ויצחק שקראו שדה, היה בכך רמז לבית המקדש השני, ונתקיים בחורבנו הפסוק (ירמיהו כו, יח) 'ציון שדה תחרש'. ראה שער החצר (סימן כח) בשם 'ליקוט דוד (פרשת לך לך), שמקדש ראשון נבנה בזכות אברהם, ועל ידי שיצא ממנו ישמעאל, נחרב. ומקדש שני בזכות יצחק, ועל ידי שיצא ממנו עשיו, נחרב. ועוד כתב, 'אברהם קראו הר, יצחק שדה, לכן נחרבו ב' מקדשות'. וראה בזה בהרחבה, באלשיך (בראשית כח, יט) ובש"י (פרשת כי תצא תורה אור אות לד).¹⁸ מדברי רבנו מבואר, שרק חורבן המקדש שבירושלים יועיל להציל את ישראל ממיטתה ולהביא אותם לידי התשובה, אולם המשכן שבמדבר, אף אם היה נחרב לא היה מועיל לישראל להצילם, ובכך מובן הטעם שאף שהבית שנבנה במדבר נקרא משכן, אעפ"כ לא נחרב, כי בכך אין תועלת לישראל. ואולי יש לבאר דברי רבינו, על פי מה שכתב המהרש"א (בעין יעקב פסחים שם ד"ה שכתוב) 'שהשמות 'הר' ו'שדה', היו רמז לחורבן בית המקדש הראשון והשני, וכמובא בהערה לעיל בסמוך. ויתכן ועומק כוונת אומרם שקראו לבית המקדש הר ושדה, שפעלו שע"י חורבנם יהיה הצלה לישראל.¹⁹ ד"ה היינו

בשעת הלוואתו, שהבעל חוב קונה אותו, והרי הוא של הקב"ה ולא שלנו. ועיי"ש שהרחיב לבאר לפי השיטות השונות בקניית הבע"ח את המשכון.²⁰ א"ל לשון הגמרא לפנינו, ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (ישעיהו ב, ג) 'זהלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוהי יעקב' וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא, לא כאברהם שכתוב בו 'הר', שנאמר (בראשית כב, יד) 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו 'שדה', שנאמר (שם כד, טג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', אלא כיעקב שקראו 'בית' שנאמר (שם כח, יט) 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', ע"כ אמנם הנוסח בעין יעקב דומה לנוסח שמביא רבינו. וזה לשון מדרש שוחר טוב (תהלים פא, ב), משל למלך שהיה לו [ג] אוהבים וביקש לבנות לו פלטין, הביא לראשון ואומר לו מבקש אני לבנות פלטין, אמר ליה אותו אוהבו, זכור אני שהיה הר תחילה, קורא לאוהבו שני ואמר לו מבקש אני לבנות לי פלטין, אמר לו זכור אני שהיה מתחילה שדה, קורא לאוהבו שלישי ואמר רוצה אני לבנות לי פלטין, אמר ליה זכור אני שהיה מתחילה פלטין, אמר ליה חייך שאני בונה אותו פלטין וקורא אותו על שמך, כך אברהם ויצחק ויעקב היו אוהבים להקב"ה, אברהם קרא לבית המקדש הר, שנאמר 'בהר ה' יראה', יצחק קראו שדה, שנאמר (בראשית כו, יח) 'ראה ריח בני כריח שדה', יעקב קרא בית עד שלא נבנה, שנאמר (בראשית כח, יח) 'אין זה כי אם בית אלוהים', אמר ליה הקדוש ברוך הוא,

בפעם הזאת כף היה סולח לעתיד, ובלא עשיית העגל נמי היה הקדוש ברוך הוא יכול לסלח להם ולמשכן המקדש על עוונותיהם, ומאי שנא לאחר מעשה העגל, מקדם מעשה.

ויש לומר, דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה), דכשנגלה

הה"א ד'המשכן' דרשינן, פדרשינן (שבת ע"א), 'דברים' 'הדברים' (שמות לה, א).

אבל עדין יש לדקדק בתרוץ הנ"ל, שאם לא עשו העגל, לא היה יכול בית המקדש להתמשכן, מפני מדת הדין שהיתה אומרת שאין מועיל תשובה לצבור, והלא כשם שסלח להם

זרע שמשון המבאר

דקדוק שאף בלא חטא העגל היה הקב"ה סולח לשאר חטאים אכל עדין יש לדקדק בתרוץ הנ"ל - שאם לא עשו ישראל את העגל, לא היה יכול בית המקדש להתמשכן, מפני מדת הדין שהיתה אומרת שאין מועיל תשובה לצבור שחטאו, אלא צריך להעניש את ישראל עצמם. וקשה, והלא כשם שסלח להם בפעם הזאת בחטא העגל, אף על פי שהיה חטא של רבים, כף היה סולח לעתיד על החטאים של הרבים, ובלא עשיית העגל נמי היה הקדוש ברוך הוא יכול לסלח להם לעתיד על חטא אחר, ולמשכן את בית המקדש על עוונותיהם, עד שיחזרו בתשובה ויחזירונו להם, ומאי שנא לאחר מעשה העגל, מקדם מעשה העגל.

במחזה שאחר חטא העגל,

פעל משה שתועיל תשובה לכפר לציבור

ויש לומר, לפי מה דאיתא בפרקי דרבי

נרמז שני בתי המקדש, ושהם נקראו 'משכן' משום שהם נתמשכנו ונחרבו, ואין ראוי שהמשכן שבמדבר יהיה נקרא בשם יותר חשוב מבית המקדש, ובפסוק נכתב גם המשכן שבמדבר, והרי הוא כאילו שנתפרש בפסוק שלווה פעמים תיבת 'משכן', והיינו משום דגם את הה"א ד'המשכן' דרשינן, פדרשינן בגמרא (שבת ע"א) במה שנאמר במלאכת שבת (שמות לה, א), 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם', שלא כתוב 'דברים', אלא 'הדברים'.

והעולה מכל דברינו, שלכן כתבה התורה הרמז לחורבן בתי המקדש בפרשת המשכן וכליו, להודיע לנו שהטעם שנקרא הבית שבמדבר 'משכן' ולא שם אחר, הוא מחמת בית המקדש, שלא היה ראוי לקרוא למשכן שבמדבר שם יותר חשוב מהשם שניתן לבית המקדש.

ציונים ומקורות

בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה, 'דברים', 'הדברים', 'אלה הדברים', אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסניני. ופירש רש"י 'דברים' משמע שנים, והה"א התירה של 'הדברים', מרבה עוד אחד, הרי שלשה, ואלה הוא בגמטריא שלשים ושש, הרי ביחד שלשים ותשע, ע"כ. וגם במצות קריאת שמע (דברים ו, ו), מצינו בברכות (יג, א), שרש רבי מ'דברים' הדברים, שאסור לקרוא קריאת שמע למפרע. וראה משכיל לדוד (ד"ה המשכן) שביאר שהה"א מרבה כאילו נכתב שוב 'משכן'.

שהשם 'מקדש' יותר חשוב הוא מהשם 'משכן', לפי שהשם 'משכן' מורה על היותו עתיד להתמשכן, מה שאין כן השם 'מקדש', ולכן נרמז ענין חורבן ב' המקדשות כאן, כדי שבכך יובן מדוע המשכן שבמדבר ג"כ נקרא משכן אף שלא נחרב אלא נגנו. ורבו מבאר כאן שאף שדרשינן כפילות תיבות משכן על ב' בתי המקדשות שנחרבו, גם המשכן שבמדבר נכתב כאן, ואדריבה בודאי פשט הכתוב מיירי במשכן שבמדבר, ולכן מבאר שדורשים כן מריבוי שבתויבת המשכן. וזו לשון הגמרא, לפי שנאמר (שמות לה, א) 'ויקהל משה את כל עדת

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה בְּנִקְרַת הַצּוּר, הַתְּחִיל מִשְׁה מְצַעַק, סִלַּח נָא לְעוֹנֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל. וְאִלוּ הָיָה אֹמֵר, סִלַּח לְעוֹנֹתֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הָיָה עוֹשֶׂה בּוֹ, לְפִי

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה בְּנִקְרַת הַצּוּר, הַתְּחִיל מִשְׁה מְצַעַק, סִלַּח נָא לְעוֹנֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל. וְאִלוּ הָיָה אֹמֵר, סִלַּח לְעוֹנֹתֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הָיָה עוֹשֶׂה בּוֹ, לְפִי

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

כִּשֶׁהתְּפַלֵּל לִפְנֵי בַעַת רְצוֹן, עֲנִיתִי לְךָ וּמֵלֵאתִי אֶת בְּקִשׁוֹתֶיךָ¹⁰⁰, שֶׁהָרִי מִשֶׁה רַבִּינוּ אָמַר אֲזוֹ לִפְנֵי הַקַּב"ה¹⁰¹ אֶת הַשְּׁלֵשָׁה עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת לַד, ו-יז)¹⁰², 'ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן' (שְׁמוֹת לַד, ו), עַבְדְּךָ. חֶסֶד וְאַמֶּת, נֶצֶר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עוֹן וְפִשְׁעַ וְחִטָּאָה וְנִקְוָה, וְהַקַּב"ה הַבְּטִיחוֹ¹⁰³, שֶׁבְּכָל פַּעַם שִׁיזְכִּירוּ לִפְנֵינוּ אֶת הַי"ג מִדּוֹת, הוּא יִמְחֹל לָהֶם עַל כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם, עַבְדְּךָ.

וְהָרִי לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁה¹⁰⁴ שְׁיִזְכְּרָה לְפָנָיו לְשַׁעַת רְצוֹן כּוֹז, שִׁתְּגַלֶּה הַקַּב"ה לִפְנֵינוּ, וְיוּכַל לְבַקֵּשׁ אֶת מַה שֶׁחָפֵּץ. וְלָבֵן,

אֲלֵיֶעָזָר (פָּרָק מ"ב)¹⁰⁵, דְּכִשְׁנִגְלָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה בְּנִקְרַת הַצּוּר¹⁰⁶, אַחֲרֵי שֶׁבִיקֵשׁ מִשֶׁה מִהַקַּב"ה לְסַלֵּחַ עַל חֲטָא הַעֲגָל, הַתְּחִיל מִשְׁה מְצַעַק וּמְבַקֵּשׁ מִהַקַּב"ה, סִלַּח נָא לְעוֹנֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל, וְאִלוּ הָיָה מִשֶׁה אֹמֵר אֲזוֹ, סִלַּח לְעוֹנֹתֵיהֶם אֲשֶׁר יִחְטְאוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הָיָה הַקַּב"ה עוֹשֶׂה בּוֹ, וּמוֹחַל לָהֶם אֶת כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, שְׁפִי שְׁהָיָה אֲזוֹ עַת רְצוֹן, וְהַקַּב"ה הִיָּה חָפֵץ לְקַבֵּל אֶת תְּפִלּוֹתֵינוּ שֶׁל מִשֶׁה רַבִּינוּ. וְכֵן הַתְּתוּב אֹמֵר (יִשְׁעִיהוּ מַט, ח)¹⁰⁷ 'בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ' -

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

שְׁמִמּוֹת. מֵא. רֵאָה בְּרֻכּוֹת (ח, א), אִימְתִי עַת רְצוֹן, בִּשְׁעָה שֶׁהַצִּיּוֹר מֵתְּפַלֵּל, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אֹמֵר, מֵהַכָּא (יִשְׁעִיהוּ מַט, ח) 'כֵּה אֹמֵר ה' בַּעַת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ'. מ.ב. עַל פִּי רִש"י (שֵׁם לַד, ה). וְכֵן מְפוֹרֵשׁ גַּם כֵּן בְּפָרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְפִי הַגִּירִיסָא לִפְנֵינוּ שֶׁהוּבָאָה לְעִיל בַּהֲעֵרָה. אֲכַן לְפִי גִירִיסָת רַבִּינוּ, יִתְכֵן לּוֹמֵר, שֶׁהַקַּב"ה קִרָא לִפְנֵי מִשֶׁה אֶת הַי"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים וְנִכְפְּרוֹשׁ הַסְּפּוּרָנוּ וְעוֹד מְפָרְשִׁים שֵׁם]. וְהָרֵאָה שֶׁהִיָּה אֲזוֹ עַת רְצוֹן מִיּוֹחַד, הִיא מְדַבֵּר זֶה עֲצֻמוֹ, שֶׁהַקַּב"ה קִרָא לִפְנֵינוּ אֶת הַי"ג מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים. מ.ג. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים (שְׁמוֹת לַד, ו-יז) 'וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת, נֶצֶר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עוֹן וְפִשְׁעַ וְחִטָּאָה וְנִקְוָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנִים וְעַל בְּנֵי בְנֵי גִיְמִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים. מ.ד. שׁוֹה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא (ר"ה יז, ב), 'וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא, אֹמֵר רַבִּי יְחֻנָּן, אֵלְמָלָא מְקָרָא כְּתוּב אִי אֲפִשֵׁר לְאוּמְרוֹ, מִלְּמַד שֶׁנִּשְׁתַּעֵּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁלִּיחַ צְבוּר, וְהָרֵאָה לּוֹ לְמִשֶׁה סִדֵּר תְּפִלָּה, אֹמֵר לּוֹ כָּל זְמַן יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִין יַעֲשׂוּ לִפְנֵי כִסְדֵּר הַזֶּה וְאִנִּי מוֹחַל לָהֶם. מ.ה. עַל פִּי לְשׁוֹן הַפְּסוּק (דְּבָרִים ל, י), 'וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁה אֲשֶׁר יִדְעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים.'

לָח. לְשׁוֹן הַפְּרָקִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְסִכַּךְ עֲלֵיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַף יָדוֹ שֶׁלֹא יִמּוֹת, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת לַג, כב) 'וְהִיָּה בְּעִבּוֹר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכּוֹתֵי כְפִי, וְכִשְׁעִבְרָה הַסִּיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת כְּף יָדוֹ מְעִלְיוֹ, וְרֵאָה אַחֲרָיו הַשְּׁכִינָה, שְׁנֵאֲמַר (שֵׁם לַג, כג) 'וְהַסִּירוֹתֵי אֶת כְּפִי'. הַתְּחִיל מִשֶׁה צוּעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וְאֹמֵר, 'ה' ה' אֵל-רַחוּם וְחַנוּן' (שֵׁם לַד, ו). אֹמֵר מִשֶׁה לִפְנֵינוּ, סִלַּח נָא לְעוֹנֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל. וְאִילוּ אֹמֵר מִשֶׁה, סִלַּח נָא לְעוֹנֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, הִיָּה עוֹשֶׂה כֵן, לְפִי שֶׁהִיָּתָה שַׁעַת רְצוֹן. וְכֵן הוּא אֹמֵר (יִשְׁעִיהוּ מַט, ח) 'בַּעַת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ'. מ.ב. אַחֲרֵי חֲטָא הַעֲגָל, וּבְקִשׁוֹת מִשֶׁה רַבִּינוּ מִהַקַּב"ה שִׁיִּסְלַח לְיִשְׂרָאֵל, בִּיקֵשׁ מִשֶׁה מִהַקַּב"ה שִׁירָאָה לּוֹ אֶת כְּבוֹדוֹ, וְאֹמֵר לּוֹ הַקַּב"ה, שֶׁהוּא יִשְׁמַן אוֹתוֹ בְּנִקְרַת הַצּוּר' [כְּרִייה שֶׁבַחְנוּךְ סַלְעַן], וְאֲזוֹ יַעֲבִיר אֶת כְּבוֹדוֹ לִפְנֵינוּ, וְיִרְאֶה כְּבִיכּוֹל אֶת אַחֲרָיו שֶׁל הַשְּׁכִינָה. כְּכַתּוּב (שְׁמוֹת לַג, כא-כג) 'וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מְקוֹם אֲמִי וְנִצְבַתְּ עַל הַצּוּר, וְהָיָה בְּעִבְרָתִי כְּבֹדִי וְשִׁמְתִיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתֵי כְפִי עֲלֶיךָ עַד עֲבָרִי, וְחִסְרֵתִי אֶת פְּפִי וְרֵאָתִי אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ. מ. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'כֵּה אֹמֵר ה' בְּעֵת רְצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבִיּוֹם יִשְׁוַעָה עֲזָרְתִיךָ וְאֶצְרֶךָ וְאֶתְּנֶךָ לְבְרִית עִם לְהִקִּים אֶרֶץ לְהַחֲחִיל נְחִלּוֹת

תשובה היתה מבטיח הקדוש ברוך הוא לסלח להם. אבל מכל מקום, התשובה ודאי מועילה.

ובדרך זה, יובנו הפסוקים, 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד' (ויקרא א, א), דמה צריך להזכיר כאן 'אהל מועד'. וכן בפרשת תצוה פתיב

המעשה של שעת רצון, אין עוד מקום למדת הדין לקטרג שלא תועיל התשובה, שפיון שבפעם הזאת תועיל להם, נשאר זה דגמא לדורות. איברא, שאם היה אומר משה, סלח לישראל עד סוף כל הדורות, היה מועיל להם שלא יתמשכן הבית המקדש כלל, שאף בלא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

ברוך הוא שפילח להם¹⁰⁰. אבל מפל מקום, התשובה ודאי מועילה לדורות, כמו שהועילה בחטא העגל, שזה פעל משה בעת רצון שהיתה לאחר מעשה העגל¹⁰¹. ולכן נתמשכנו ונחברו בתי המקדש, כדי שיחזרו ישראל בתשובה, ועל ידי כן יוחזר להם הבית המקדש.

דקדוקים שונים בלשונות הפסוקים

ובדרך זה, שרק לאחר מעשה העגל נתחדש שיש תיקון לחטאי הציבור על ידי תשובה, יובנו גם הפסוקים דלהלן¹⁰², דהיינו הפסוק שבתחילת פרשת הקרבנות (ויקרא א, א), 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, דלכאורה קשה, מה - איזה צריך יש, להזכיר כאן 'אהל מועד'?

וכמו כן יש לדקדק, שבענין קרבן תמיד הכתוב בפרשת פקודי תצוה, פתיב (שמות

דוקא לאחר זה המעשה של שעת רצון, שהיה לאחר חטא העגל, אין עוד מקום למדת הדין לקטרג שלא תועיל התשובה, שפיון שבפעם הזאת תועיל להם, נשאר זה דגמא לדורות, שתמיד תועיל תשובה אפילו לחטאי הציבור. אמנם אם לא היה המעשה של חטא העגל, ולא היה עת רצון שיוכל משה לפעול שיועילו תשובה ותפילה וקריאת הי"ג מדות של רחמים לכפר, לא היה שום נביא יכול לפעול זה בדורות שלאחריו¹⁰³. איברא - אמנם, כן הוא, שאם היה אומר משה לפני הקב"ה, סלח לישראל עד סוף כל הדורות, והיה הקב"ה מקבל דבריו כיון שהיה עת רצון, וכמבואר בפרקי דרבי אליעזר, הנה מועיל להם שלא יתמשכן הבית המקדש כלל, שאף בלא תשובה הנה מבטיח הקדוש

ציונים ומקורות

לפרש, שהכונה היא דווקא עם התשובה, וכמו שבקשתו למחילה על חטא העגל היתה יחד עם תשובתם של ישראל]. מה. רבינו מחדש, שמה שמשמע בפרקי דרבי אליעזר, שמשה לא פעל כפרה לדורות הבאים, היינו רק בלי תיקון חורבן בית המקדש ותשובה. אבל מכל מקום, פעל אז לדורות שתועיל תשובה לחטאי הרבים. מט. כלומר, גם הפסוק הראשון שבפרשת ויקרא, וגם הפסוק יזה אשר תעשה על המזבח שבפרשת תצוה, וגם הפסוק יזובחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, שבפרשת יתרו. נ. ראה בצרור המור ובאר החיים (שם), שעמדו גם כן על כך למה הזכיר שם אוהל מועד, וביארו באופנים אחרים.

מו. מבואר מדברי רבינו, שמה שאמרו בעבודה זרה (ה. א), שחטא העגל היה רק כדי שאם חטאו ציבור יאמרו להם לכו אצל ציבור, אינו רק שמהעגל נלמד שניתן לחזור בתשובה, אלא שבמעשה עגל פעל משה בתפילותיו, שתועיל תשובה לכל החטאים. וכעין זה כתב השפת אמת (לחודש אלול תרמ"ג) וזה לשונו, ומשה רבינו ע"ה, תיקן בשורש נשמות בני ישראל בשמים, כמו שכתוב (דבר' ג, יא), שלא הניח זוית בריקיע שלא נתחבט עליה וכו', לכן בנקל על כל פנים לנו לתקן גופי החטאים. מז. רבנו הבין כוונת הפרקי דר"א באופן מחודש, שאם משה היה מבקש באותו זמן של עת רצון, היה מועיל כפרה אף בלא תשובה. [אמנם לכאורה היה נראה

הָרְאשׁוֹנִים, שְׁעָדִין לֹא עָשׂוּ הַעֲגָלָה, וְעִין לְעֵיל (פרשת ויקהל אות ז) עַל פְּסוּק (שמות לה, ל) 'רְאוּ קְרָא ה' בְּשֵׁם'. וְאִזּוּ לֹא הָיוּ הַצְּבוּר מִבֵּיאוֹן חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת לְכַפֵּר, שְׁעָדִין לֹא יִדְעֻנוּ תְּקוּן תְּשׁוּבָה לְרַבִּים, וּמִשׁוֹם הֵכִי לֹא אָמַר בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ אֱלֹא

(שמות כט, לח) 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ', דְּמַהוּ 'וְזֶה'. וְכֵן בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ (שם כ, כא), בְּשִׁצְוֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא צִוָּה אֱלֹא וְנִבְחַתָּ עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ'. אֱלֹא הַטַּעַם, שְׁפִרְשַׁת הַמִּזְבֵּחַ נִאֲמָרָה לְמֹשֶׁה בְּהָרַ בְּאַרְבָּעִים יוֹם

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמִּבְּאָר

לפני שנתחדש תיקון תשובה לרבים, לא היו מקריבים חטאות ואשמות

אֱלֹא יֵשׁ לומר, שֶׁהַטַּעַם לִכְךָ הוּא, מִשׁוֹם שְׁפִרְשַׁת הַמִּזְבֵּחַ נִאֲמָרָה לְמֹשֶׁה בְּהָרַ בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָרְאשׁוֹנִים שֶׁהָיָה בְּהַר סִינַי, שְׁעָדִין לֹא עָשׂוּ אוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת הַעֲגָלָה, וְעִין עוֹד בְּמָה שֶׁכְּתוּבָנוּ לְעֵיל (פרשת ויקהל אות ז) עַל הַפְּסוּק (שמות לה, ל), 'רְאוּ קְרָא ה' בְּשֵׁם', וְאִזּוּ - לִפְנֵי שֶׁחֲטָאוּ בַּעֲגָלָה, לֹא הָיוּ הַצְּבוּר מִבֵּיאוֹן חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת לְכַפֵּר עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, מִשׁוֹם שֶׁקוֹדֵם חֲטָא הַעֲגָלָה, עָדִין לֹא יִדְעֻנוּ שִׁישׁ תְּקוּן עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה לְכַפֵּר עַל חֲטָאֵי הַרְבִּים, וְלִכֵּן גַּם לֹא הָיָה שִׁיךְ לְהַבִּיא קַרְבָּנוֹת אֵלּוּ, שֶׁמִּכְפָּרִים יָחַד עִם

כֵּט, לח) ^{נב} 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ', דְּמַהוּ הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל תִּיבַת 'וְזֶה', שֶׁנִּרְאָה שְׁכוּנוֹת הַתּוֹרָה הֵיא לומר, שֶׁרַק 'קָרְבַן זֶה' - קָרְבַן הַתְּמִיד, תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא קָרְבַן אַחֵר, וְצָרִיךְ עִיּוֹן אִיזוֹה קָרְבַן בָּאֵה הַתּוֹרָה לְמַעַט^{נב}.

וְכֵן יֵשׁ לְדַקְדֵק בְּסוּף פִּרְשַׁת יִתְרוֹ (שם כ, כא) ^{נב}, בְּשִׁצְוֹה הַקְּבִ"ה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל עֲשִׂיַת הַמִּזְבֵּחַ, לֹא צִוָּה אֱלֹא וְנִבְחַתָּ עָלָיו - וְתִשְׁחוּט סִמוּךְ לְמִזְבֵּחַ, דִּהְיִינוּ בְּצַדוֹ, אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ', וְלִמָּה לֹא צִוָּה שֶׁגַם עַל חֲטָאוֹת וְהַאֲשַׁמוֹת, שִׁישְׁחַטוּ אוֹתָם בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ^{נב}.

צִוּוֹת וּמְקוּדוֹת

עולות חובות של ציבור. 'עולותיך שלמיך' ולא נאמר חטאיך ואשמך, הכתוב מרמז ומבשר שיקריבו דבר שהוא נדבה, ולא דברים הבאים על חטאות, ורק שימעיטו העונות וחטאים, ולא יצטרכו לקרבן ואשם. דבר אחר, אפילו חטאות ואשמים יחשבו להם כקרבן עולה ושלמים הבאים נדבה, מאחר שעשו תשובה, וכתוב 'אוהבם נדבה', את צאנך ואת בקרך רמז התשובה חשובה כאילו קרבן צאן ובקר עולותיך שלמיך, תגין מצויינין, שהעולה והשלמים מובחרים יותר מקרבן חטאת ואשם, כי הן נדבה ואין באים על חטא, וכתוב 'אבוא ביתך בעולות', ולכך אין הפסוק מזכיר בפירוש חטאת ואשם אלא ברמז, שנאמר 'את צאנך ואת בקרך', דרשינן במכילתא אילו שאר קדשים. וראה עין הדעת טוב (פרשת יתרו ד"ה או ירצה אם) שביאר הטעם שלא נזכר חטאת ואשם, בכמה דרכים. נה. כוונת רבינו כאן, היא למה שכתב שם בשם הרמ"ז, שענין הציווי על המשכן התחיל קודם שעשו ישראל את העגל, עיי"ש בהרחבה. וכן כתב שם לבאר, שענין 'מחצית השקל' הוא מחמת חטא העגל, ובתחילה לא היה מוכרח שיתנו רק

נא. לשון הפסוק, 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹשִׁים בְּנֵי שְׁנָה שָׁנִים לְיוֹם תְּמִיד'. נב. במנחות (כט, א) דרשו שתיבת 'וְזֶה' בענין אחר, שמורה על ההוראה באצבע, שזה לשון הגמרא שם, תנא דבי רבי ישמעאל, שלשה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבעו, ואלו הן, מנורה, וראש חודש, ושרצים וכר, ויש אומרים, אף הלכות שחיטה, שנאמר 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ'. ורבנו בא ליישב הפסוק באופן אחר, בדרך הפשט. ואולי יש לומר, שכוונת רבינו להקשות רק לרבי ישמעאל שאינו דורש 'וְזֶה' הכתובה כאן על ההוראה באצבע. נג. לשון הפסוק, 'מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִי וְנִבְחַתָּ עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנֶיךָ וְאֶת בְּקָרְךָ כָּל מִקְוֹם אֲשֶׁר אֲזַפְרִי אֶת שְׁמֵי אֲבֹא אֱלִיד וּבְרַכְתֶּיךָ'. נד. צ"ע, שבפסיקתא שם דרשו 'את עולותיך ואת שלמיך', את לרבות חטאות ואשמות. ונראה שמכל מקום בדרך דרוש ניתן לבאר טעם למה לא הוזכרו בפירוש בפסוק, גם חטאות ואשמות. בתוספות השלם (שמות שם) כתב, 'עלתך' חסר כתיב, אפילו עולות יחיד, ולא דוקא

שְׁעֵתִיד לְהִתְמַשְׁכֵּן בְּנֹל, לְכֵן מֵאֵהֶל מוֹעֵד' זֶה אָמַר לָהֶם כָּל דֵּינֵי חַטָּאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת וּפֶר הָעֵלִם דְּבַר שֶׁל צְבוּר, שֶׁכָּל זֶה בָּא מִחֶמֶת 'אֵהֶל מוֹעֵד' שֶׁנִּקְרָא 'אֵהֶל' כְּמוֹ אֵהֶל עֲרָא. וְלִכְשֵׁיתִּפְּרוּ הַשְּׁנֵגוֹת, לֹא יָבֹאוּ הַזְּדוֹנוֹת, כִּדְלָקְמוֹן בְּפֶרֶשָׁה (אֹת ד).

אֶת עֲלֵתִיד וְאֶת שְׁלֹמִיד, וְתוֹ לֹא. וְכֵן בְּפֶרֶשֶׁת תְּצוּהָ כְּתִיב 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם, וְתוֹ לֹא, וּמִשּׁוֹם הָכִי כְּתִיב 'וְזֶה'. אֲבָל לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ וְהוֹרוּ תְּשׁוּבָה לְרַבִּים, כְּמוֹ שְׁמוֹרָה שֵׁם 'הַמִּשְׁכָּן'

זרע שמשון המבאר

תתקבל לפני הקב"ה, כמו שמונה שם 'המשכן' על שם שעתיד בית המקדש להתמשכן עבור עוונותיהם של ישראל, עד שיחזרו בתשובה, והיינו שהתשובה מועילה, כְּנֹל, רק אז נאמרו הפרשיות של החטאות והאשמות ופר העלם דבר של ציבור, שבא לכפר גם על חטאות הציבור.

וְכֵן בתחילת פרשת ויקרא, שהיא הפרשה שאחרי פרשת פקודי, כתוב 'מֵאֵהֶל מוֹעֵד', לפי שדוקא מ'אֵהֶל מוֹעֵד' זֶה - שהוא המשכן, אָמַר לָהֶם הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל, כָּל דֵּינֵי חַטָּאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת, וּפֶר הָעֵלִם דְּבַר שֶׁל צְבוּר - פר חטאת שמביאים הציבור, אם חטאו כולם או רובם בשוגג, מחמת הוראה בטעות של הסנהדרין¹, כדי ללמד, שְׁכֵל זֶה - כל פרשיות החטאות והאשמות, שניתנו לכפר על חטאותיהם של ישראל, בָּא מִחֶמֶת 'אֵהֶל מוֹעֵד', שהוא המשכן, שֶׁנִּקְרָא 'אֵהֶל' כְּמוֹ אֵהֶל עֲרָא² - והמשכן נקרא כן על שם בית

התשובה³, והיו מקריבים רק נדרים ונדבות שאינם באים על חטא. ומשום הָכִי לֹא אָמַר בְּפֶרֶשֶׁת יִתְרוֹ אֵלֶּא 'אֶת עֲלֵתִיד וְאֶת שְׁלֹמִיד', שהם קרבנות נדבה, וְתוֹ לֹא - ולא הזכיר שם הפסוק חטאות ואשמות, לפי שלא נתחדש אז עדיין ענין הקרבתם והכפרה שהם מביאים⁴. וְכֵן בְּפֶרֶשֶׁת תְּצוּהָ - הכתובה לפני חטא העגל, כְּתִיב 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד', וְתוֹ לֹא - וגם שם לא הוזכרו קרבנות אחרים, כגון חטאות ואשמות. ומשום הָכִי כְּתִיב 'וְזֶה', למעט חטאות ואשמות, לפי שקרבנות אלה לא נהגו אז עדיין, שהרי לא נתחדש עדיין שיש תיקון לחטאי הרבים.

אֲבָל לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ בעגל, וחזרו בתשובה ונתקבלה תשובתם, וְזֶה הוֹרוּ תְּשׁוּבָה גַם לְרַבִּים שְׁחוֹטְאִים שְׁכָל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שפעל משה עבורם בתפילתו, שתמיד יוכלו לחזור בתשובה ותשובתם

ציונים ומקודות

הסנהדרין על מין חלב מסוים שמותר לאכלו, ואכלו הציבור על פיהם, ואחר נודע להם, שהוראת הסנהדרין היתה בטעות. פרשת העלם דבר של צבור, כתובה בפרשת ויקרא (ד, יד-כא). נַס. רבינו מפרש, שגם לשון 'אֵהֶל מוֹעֵד', מורה על היות בית המקדש כאהל ארעי [כלשון הגמרא (קצת, ב), הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת], לפי שעתיד להתמשכן ולהחריב. והמשכן נקרא כן כמו בית המקדש, כמו שביאר רבינו לגבי השם משכן. וראה בהכתב והקבלה (לרבי יעקב צבי מעקלענבורג זצ"ל, שמות כו, כא), שביאר גם כן שאוהל מועד' הוא לשון אוהל ארעי. אך שם דייק כן מלשון 'מועד', והיינו על פי מה

מחצית, שהלא היה אפשר שלא יחטאו ישראל בעגל. והיינו שעל פי דבריו אלו, שיש חילוק בענין המשכן וכפרתו בין קודם החטא לבין אחר החטא, יובן ביותר מה שכתב רבנו כאן שבתחילה לא נצטוו על חטאות ואשמות, שמכיון שהיה זה הצינוי קודם החטא, עדיין לא נתחדש ענין כפרה זו. נו. שגם חטאות ואשמות באים לכפר יחד עם התשובה, כמבואר במשנה (יומא פה, א) וברש"י. נו. קצת צ"ע, שרוב החטאות, וכל האשמות, הם קרבנות של יחיד, ולא של ציבור, חוץ מפר העלם דבר של ציבור. והרי רק לגבי רבים לא היתה התשובה מועילה קודם העגל, והיה לפסוק לכתוב חטאות ואשמות של יחיד. נח. כגון שהורו

זֶרַע שְׁמֵשׁוֹן הַמִּבְאָר

בעבירות חמורות יותר שהן הזדונות. וְלִכְשֵׁיתֶפְּסְרוּ הַשְּׁגָגוֹת עַל יְדֵי הַחֲטָאוֹת וְהַאֲשָׁמוֹת, לֹא יָבוֹאוּ לְיַדֵי חֲטָאִים חֲמוּרִים יוֹתֵר, שֶׁהֵן הַזְּדוֹנוֹת, כְּדִלְקַמֵּן בְּפָרָשָׁה (אות ד),^ו וממילא לא יתמשכן המקדש מפני החטאים בודון, כפי שנרמז במשכן^{טו}.

המקדש, ובית המקדש נקרא כן מפני שלא יהיה קבוע לעולם, אלא יחרב ויתמשכן עבור העוונות, והיינו שיש דרך תשובה וכפרה. והרי היצר הרע מחטיא את האדם בתחילה בעבירות קלות שהן השגגות, ומתוך שעבירה גוררת עבירה, הוא מכשילו

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

ג. ממה שנתחדש אז הצלה מעונש ושעתיד בית המקדש ליחרב בתורת משכון, מוכח שחטא העגל בא רק להורות דרכי תשובה וכפרה, והיה בזה עדות שבודאי ויתר להם הקב"ה על חטא העגל שהיתה באונס גזירת שמים, כדי להורות תשובה. ד. החורבן שמציל מהעונש, היה צריך להעשות רק בבית המקדש שבהר המוריה, ולא במשכן שבחוץ לארץ. ה. לפי שבתי המקדש נקראו משכן על שם שנתמשכנו, גם הבית שבמדבר נקרא משכן, ולא נקרא בשם חשוב יותר. ו. כשנגלה ה' בנקרת הצור לאחר חטא העגל, פעל משה רבינו, שתמיד יהיה כפרה לחטאות הציבור. ז. לפני חטא העגל, לא היו שייכים חטאות ואשמות, לפי שלא נתחדש עדיין תיקון תשובה לחטאות הציבור. ח. בפרשת הקרבנות [ויקרא] הזכיר הכתוב שנאמר 'מאוהל מועד', לרמוז על ענין אוהל ארעי, שהוא המשכן שנקרא כן על שם שבית המקדש עתיד להיות בית ארעי ולהתמשכן, לפי שכל ענין הקרבנות והכפרה שיש לחטאי הציבור, התחדשו מעת שנקבע שהבית המקדש עתיד להתמשכן והוא רק עראי. ועל ידי הקרבנות שיכפרו על השגגות, לא יבואו הזדונות הגורמות לחורבן המקדש כמשכון.

שתרגם אונקלס 'אוהל מועד' - משכן זמנא. ס. שם מקשה רבנו וזה לשונו, 'זהכי נמי יש להקשות כשהיה בית המקדש קיים איך היו מתכפרין על הזדונות, והא המשכן לא נעשה אלא להקריב עליו קרבנות, והקרבן אינו בא אלא על השוגג, ואיך יתכפרו בקרבנות והלא נשאר עליהם העבירות יותר חמורות שהקרבן אינו מכפר עליהם. ומבאר, שהואיל והיצר הרע אינו מחטיא את האדם מיד בעבירות חמורות שהן הזדונות, אלא מתחילה הוא מחטיאו בעבירות קלות שהן השגגות, ומתוך שעבירה גוררת עבירה, הוא מצליח להכשילו בעבירות חמורות יותר שהן הזדונות. ולפיכך, אם השגגות מתכפרות מיד, שוב אין כח ליצר להכשיל את האדם בזדונות. ויתכן לומר שכוונת רבנו לרמוז כן בפסוק, שלפי זה, מה שנקט הכתוב 'ויקרא אל משה מאהל מועד' היינו, שאמר הקב"ה למשה את פרשת הקרבנות לכפר על השגגות, בשביל שלא יתקיים ענין 'אוהל מועד' שהוא נטילת המקדש כמשכון, על הזדונות. ט. תמצית הדרוש: א. בחטא העגל פעל משה שתועיל תשובה לחטאי הרבים. ב. חורבן בית המקדש דומה לנטילת משכון עד שיעשו תשובה.

ברוכים הבאים

השיעור המרכזי הקבוע והותיק בספר
הקדוש והמסוגל 'זרע שמשון'

בבית המדרש סטריקוב
רחוב דוד 32 ירושלים

מתקיים כל יום חמישי
בשעה 8:00 בערב

"ביותר יש נחת לנשמת הצדיק מהלמוד ברבינו"

הצטרפו והיוושעו

בימי הפורים המסוגלים
השתתפו בהוצאות ותזכו לישועות

02-80-80-500 * 347-496-5657

כולם זוכים!!!

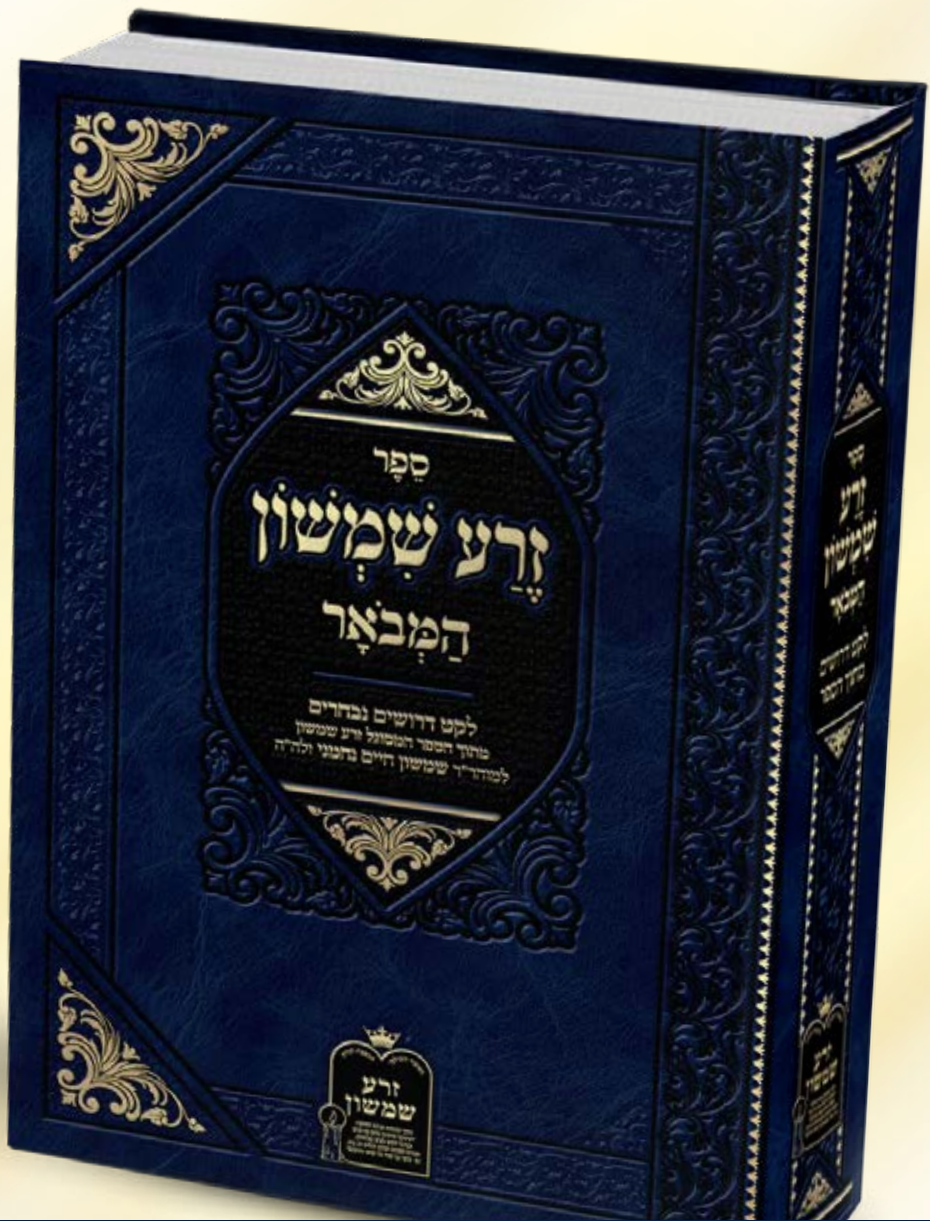
'קול זרע שמשון'

ארץ ישראל 02-80-80-600

ארה"ב 716-229-4808

לונדון 0333-300-2515

ניתן להקדיש שיצורים לזכות לברכה ולעילוי נשמת

לפרטים: ארץ ישראל 02-80-80-500 05271-66450

ארה"ב 347-496-5657

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

הביאו ברכה לביתכם

זרע שמשון – מגילת אסתר

משנכנס אדר מרבנים בשמחה. רבנו הקדוש בעל הזרע שמשון זלה"ה קובע בספרו (מגילת אסתר אות יז), שתחילת השמחה היא כבר בחודש אדר הראשון. וכלשונו הזהב לאחר שהרחיב בדבריו בענין מזלות חודש אדר, "ויש לנו סמך ראוי להרבות קצת בשמחה אף באדר ראשון, שהרי עיקר הנס היה בשביל שהחודש נחלק לשנים".

לקראת חג הפורים הבא עלינו לטובה, חלה התעוררות רבתית בקרב קהל לומדי זרע שמשון, להוסיף לימוד כפירושו הנעים והנחמד של רבנו על ענייני פורים. רבים מציינים זיכרונות משנים עברו, על אוירת פורים מיוחדת שהורגשה יחד עם לימוד חידושי הנפלאים של רבנו.

ימי רצון אלו אשר בהם שערי שמים פתוחים לרווחה, וכפי שהובא בכל ספרי הקודש על דברי חז"ל 'כל הפושט יד נותנים לו', כודאי מסוגלים ביותר לפעול ישועה וברכה, ושיתקיימו כמשנה תוקף ברכותיו והבטחתיו של רבנו הזרע שמשון למקיימי בקשתו הלומדים והוגים בספריו.

רבני האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון פונים לכל מגידי השיעורים הרבנים הגאונים שליט"א, אשר זוכים למסור שיעורים רבים בספר הקדוש והמסוגל 'זרע שמשון' ברחבי תבל, להוסיף דקות ספורות ללימוד מגילת אסתר עם פירוש זרע שמשון, וכוודאי שלימוד זה יוסיף תענוג רוחני עילאי ותחושת חג מיוחדת לכל המשתתפים. הלימוד בחידושים הנפלאים והמרתקים שבספר 'זרע שמשון' מכנים את הלומד לאוירת פורים מיוחדת, מעורר ומרבה שמחה והתרוממות. דבר בעתו מה טוב.

הספר זרע שמשון על מגילות אסתר, הינו ספר ייחודי מלא ביאורים מתוקים ונפלאים בענייני חודש אדר, שנה מעוברת, פורים קטן, פורים, פסוקי המגילה, מאמרי חז"ל שבמסכת מגילה, מחיית עמלק, ועוד ועוד. במהלך הספר אנו מוצאים ביאורים נפלאים וייחודיים, למנהגי ישראל מרתקים אשר נהגו בקהילות ישראל בימי הפורים, ביניהם מנהג אכילת אוזני המן שהשתרש בכל תפוצות ישראל, ודבריו הינם המקור הקדום ביותר בספרות התורנית למנהג זה. רבינו בסיום דבריו אף מכריז על כך "מנהג ישראל תורה".

בימים אלו ניתן שוב להשיג את הספר זרע שמשון המבואר על מגילת אסתר, אשר נדפס בהוצאה מחודשת ומנוקדת, עימוד מרהיב ואותיות מאירות עיניים, כולל ביאור נרחב ונפלא אשר נכתב על ידי חבר תלמידי חכמים בשפה ברורה ונעימה שווה לכל נפש.

נישא עינינו כתפילה לפני רבון כל העולמים, שהלומדים והמסייעים לרבוי הלומדים, יזכו להתברך בכל מדה נכונה, ולהיוושע בדבר ישועה ורחמים, וימי הפורים האלה יהיו נזכרים ונעשים לפעול ישועות ופלאות וכפי שנעשה בימים ההם בימי מרדכי ואסתר, ויתקיימו כל ברכות המחבר בהקדמת ספריו, 'ועיניכם תראינה בני בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים, וכתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד'. אכ"ר.

להקדשות, הנצחות וסיוע בהקמת שיעורים:

ארץ ישראל 05271-66450 ארה"ב 347-496-5657

הוצאת פורים

הופיע הספר

זרע שמשון המבואר

על מגילת אסתר

להשיג בחנויות הספרים

347-496-5657

05271-66450